

НІХТО не може заперечувати величезної ролі сім'ї у вихованні юного покоління. І це зрозуміло, адже саме сім'я організує весь спосіб життя дітей, готує їх до самостійності, до праці. І з повним правом можна сказати, що людина починається з дитинства.

Саме в цю пору і формуються основи основ людської особистості. Дитинство чутливіше і напруженіше прекрасний світ дитинства. В ньому кожна зустріта людина — ціле відкриття, звичайнісінький випадок — вже історія. Все значиме, все важливе для малюка. Дитинство є школою життя. Хто, так би мовити, неповноцінно прожив дитинство, той, як правило, виростає незлагодним, важким і для спільної діяльності, і для родинних взаємин.

Багатство внутрішнього світу людини закладається десь до п'яти-шести років. А наступне життя збагачує раніше здобуте, доповнює його, вдосконалює. Тому виховувати маля треба буквально з перших днів його життя.

Непросто це — виховувати людину. І не стільки виростити її фізично, скільки створити як індивідуальність, сформуванати її душу. Всі ми, звичайно, творці, скульптори дитячої душі — і батьки, і працівники ясел, садків, і педагоги, і вихователі, все суспільство. І не тільки тоді, коли повчаємо малюка, а завжди, щохвилини, всією своєю поведінкою, всім

ладом життя. Та все-таки головна роль належить батькам. Адже їх слова, їх звички, їх вчинки, їх повсякденний побут — все це перші уроки моральності для дітей. А буває, на жаль, що й аморальності.

Ось, наприклад, батько звертається до п'ятирічного сина:

— Коли мама вчора повернулася з роботи? Хлопчик сказав:

— Що вона робила до мого приходу?

Син розповів.

— Хто-небудь приходив до нас, коли мене не було вдома?

Малюк щось пробурмотів.

— Завтра теж слідкуй за мамою, а потім мені розкажеш. І дивись, ні слова матері!

Це просто жахливо! Батько привчає сина стежити потай за матір'ю, доносити, — інакше не скажеш, — на неї!.

Ким же виростає хлопчик, чи ж створюється в його душі моральні устої, без яких людина, власне кажучи, — і не людина? Батько, мабуть, не замислюється над цим, вважаючи, що син — маленький і нічого ще не розуміє. Як же він помиляється!.

Взагалі батьки нерідко схильні робити скидку на вік дитини. Дозволяють, скажімо, їй робити, що заманеться, а коли хтось не витримає і зробить зауваження, — це й обурюються:

— Що ви хочете від неї, вона ж маленька!

А потім з малюти виростає себелюбець, егоїст. Батьки ж бідкаються. Та, пробачте, хто ж у тому винен?

ДЛЯ ТОГО, щоб удитини виробилася певна риса характеру, вона повинна побачити її в першу чергу у своїх близьких.

Дитяча душа — це вмістилище, яке можна

В колі сім'ї

заповнити добром чи злом, чуйністю або черствістю, честю або безчестям, правдою чи кривдою. Це залежить від того, чого більше в нас самих.

— Був таким хорошим, — скаржаться на сина батьки, — а яким став? Школа зіпсувала...

А, може, школа не змогла вже виправити? Адже людська душа — як скрипка. Тонкий це інструмент. І легше навчити грати на скрипці того, хто жодного разу не тримав її в руках, ніж того, хто навчився грати неправильно.

— Ваш син палить цигарки, — сказала вчителька батькові учня.

— Неправда! — обурився той.

— Ну, як же? Це бачив Петрусь, він сказав своїй матері, а вона —

мені. Курить, це точно, вживайте заходів.

І батько «вжив заходів»:

— Слухай, сину, отой твій Петрусь — погань, а не друг, він зрадив тебе.

Син зрозумів батька і наступного дня побив Петруся.

Хто ж кого зрадив? І що може зробити школа, якщо вдома дитина має такі уроки?

Багато, звичайно, за-

життя буде вдосконалюватися.

І найлегше все це дітям прищеплювати тим батькам, яких діти люблять і поважають. Любов потрібна дитині, як квіточці сонцю. Але, зауважте, любов батьків до дітей не обов'язково породжує одвітну любов. Ні! Любити батька і матір дитині треба вчити, вчити терпляче, наполегливо. Головне тут — не ставити її в центр сімейного життя. Хай разом з батьком піклується про матір, хай разом з матір'ю дбає про батька. А надмірність любові шкідлива для дітей, бо тоді вони ростуть егоїстами.

Людина не просто починається з дитинства, вона починається з праці, з турботи про інших, з відповідальності за свої вчинки.

ТРЕБА зрозуміти просту істину: хороше виховується на хорошому, добро притягає добро, як магніт. Треба робити так, щоб діти бачили добрий приклад, психологічно і практично готувалися продовжити спільну нашу працю, гартувати любові Вітчизну, свій народ, своє місто, село.

Не випадково Антон Семенович Макаренко говорив: який батько громадянин, такий він і вихователь. І, певно, ось що іще дуже важливо — це розвиток самостійності дитини. З перших слів

малюка «Я сам» треба всіляко підтримувати оці прояви його самостійності.

Як помиляється мати, коли забирає в маленької донечки ганчірку і сама починає витирати пил з меблів! Не заважай, мовляв, будеш довго возгнутись, швидше сама зроблю! Хіба ж так можна? Кожне самостійне прагнення трудитися, допомогти дорослим заслуговує похвали. Що ж, спершу, може, матері доведеться самій, скажімо, перемити пізніше посуд чи підлогу, та настане день, коли дочка всерйоз буде допомагати вам, коли щаслива дружина вашого сина радітиме бажанню і вміню свого чоловіка разом з нею займатися домашніми клопотами.

Хтось, правда, може, скаже:

— Так у дитини ніякого життя не буде...

А чи знаєте ви, як розуміють щастя самі діти? Запитайте в них, коли їм було особливо хороше, коли вони більш за все раділи? Щастя — це перемога над собою, подолання труднощів, щастя — це коли ти стаєш сильнішим, розумнішим, кращим, коли ти потрібен іншим. Бажаєте ви успіху своїм дітям, шановні батьки, той їм заважайте їм пізнавати радість труда, радість самовідданості.

І завжди пам'ятайте — вас чують на вас уважно дивляться, беруть собі за приклад діти — ваше живе безсмертя.

В. СКУМІН.